

พื้นที่ 'เสวียน'...ช่วยบำรุงดินขับเค็ลเลียนเชียงรายปลอดภัย...

นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ Chiang Rai Zero Waste เครือข่ายของนักวิชาการ และนักพัฒนาที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมให้เชียงรายเป็นจังหวัดปลอดภัย โดยอาศัยองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาวิจัย และการให้บริการวิชาการมาสังเคราะห์เป็นกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงในการจัดการขยะชุมชนที่สามารถทำได้จริงและเห็นผลสำเร็จ นอกจากนี้จะมีหมู่บ้านถึง 17 แห่งจาก 2 จังหวัดเชียงรายที่ได้รับเลือกให้เป็นชุมชนปลอดภัยในโครงการประกวดชุมชนปลอดภัย (Zero Waste) เฉลิมพระเกียรติ 89 พรรษา 89 ชุมชน ปี 2559 แล้วจะร่วมกับการบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย

(อบจ.เชียงราย) พัฒนาระบบชุมชนต้นแบบหมู่บ้านจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 18 แห่งใน 18 อำเภอของจังหวัด (เป็นชุมชนต้นแบบ Zero Waste ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว 5 แห่ง และเป็นพื้นที่ใหม่ 13 แห่ง) โดยการขับเคลื่อนเชียงรายปลอดภัยนี้มีจุดร่วมที่เป็นสัญลักษณ์คือ "เสวียน"

เสวียน คือคำที่ไม่ใช่แต่เดิมใช้ใส่เมล็ดข้าวหลังการเก็บเกี่ยว ต่อมาจึงมีการดัดแปลงมาชดเชยต้นไม้เพื่อรอรับเศษวัสดุอินทรีย์ การนำเศษวัสดุอินทรีย์มาใส่ในเสวียนทำได้ง่ายยิ่งกว่าการเก็บเศษวัสดุเหล่านี้มัดใส่ถุงขยะ เพื่อทิ้งให้หมู่บ้านหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มาจัดเก็บ เสวียนมีข้อดีทำให้กองวัสดุเป็นระเบียบสวยงาม ความโปร่งของเสวียนยังช่วยให้เกิดการย่อยสลายแบบมีออกซิเจนลดปริมาณก๊าซมีเทนซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจก นอกจากนี้ ผลพลอยได้อีกประการหนึ่งคือ สารบำรุงดินที่เกิดขึ้นในเสวียนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทำปลูกผักสวนครัวและทำเกษตรอินทรีย์ตามวิถีชีวิตกินอยู่แบบ Green & Clean

ดร.ปณต มโนมัยวิบูลย์ อาจารย์ประจำสำนักวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ได้กล่าวถึงภารกิจวิจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาดังกล่าว "ปี 2557 ทางคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (เชียงราย) ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก สสส.ผ่านมูลนิธิสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ (PPSI) เพื่อศึกษาการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยที่ชุมชนมีส่วนร่วม ผลการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับขยะของกลุ่มตัวอย่าง 889 คนเรือนในจังหวัดเชียงรายพบว่าครัวเรือนจำนวนมากหนึ่งที่มีการคัดแยกเศษวัสดุอินทรีย์ ดังนั้นเราจึงได้ข้อสรุปว่า ถ้าจะลดปัญหาการนำขยะไปกำจัดซึ่งไม่มีโครยาก็ให้มีบ่อขยะหรือเตาเผาของเทศบาลหรือ อบต.อยู่หลังบ้านของตน หรือที่ทางวิชาการเรียกว่า NIMBY -- not in my backyard) เราทุกคนต้องแก้ที่ตัวเราเองโดยนำเศษวัสดุอินทรีย์หรือ "ขยะเปียก" แยกออกจากการทิ้งที่บ้านของแต่ละคนเป็น New NIMBY -- Now in my backyard ซึ่ง home compost เราแนะนำให้มาประยุกต์ให้มีรูปแบบเหมาะสมกับบริบทสังคมเกษตรกรรมของเชียงราย"

คุณพิชญพร อุณโรจน์ นักวิจัยประจำศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (NREM) สำนักวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ซึ่งถนัดบทเรียนการพัฒนาธนาคารขยะของบ้านสันปูเลย หมู่ 4 ต.เชียงต๋น อ.เทิง ต้นแบบ Zero Waste ประจำปี 2558 ได้สนับสนุนความสำคัญของเสวียนว่า "การที่ชุมชนมีทางออกและสามารถจัดการเศษวัสดุอินทรีย์ได้เองเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ที่บ้านสันปูเลยหมู่บ้านมีข้อดีที่กล่าวมาแต่ละหลังครัวเรือนจะมีการทำเสวียนไว้รองรับเศษวัสดุอินทรีย์ที่ย่อยสลายได้ เช่นเดียวกับที่บ้านโป่งศรีนคร ตำบลโรงช้าง อำเภอป่าแดด ที่ชนะเลิศการประกวดชุมชนปลอดภัยระดับประเทศประจำปี 2558 ที่มีการทำเสวียนในทุกหลังคาเรือน เมื่อขยะส่วนนี้ออกไปจากชุมชนแล้ว การ

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงร่วมกับจังหวัดเชียงรายแสดงความยินดีกับหมู่บ้าน 17 แห่งและโรงเรียน 1 แห่งในจังหวัดเชียงรายที่ได้รับเลือกเป็นต้นแบบ Zero Waste ประจำปี 2559

ดำเนินการกับเศษวัสดุรีไซเคิลก็ทำได้ง่ายขึ้น เพราะขยะไม่เหม็นและไม่ดูสกปรกอีกต่อไป การทำธนาคารขยะที่บ้านสันปูเลยจึงทำได้และมีความยั่งยืน"

เพื่อขยายผลจากงานวิจัย ทางคณะผู้วิจัยได้ทำงานร่วมกับ อบจ.เชียงรายในปี 2558 ภายใต้โครงการ 83 พรรษา 83 เสวียนเกิดให้องค์กรขึ้น โดย ดร.พรรณนิภา ดอกไม้งาม อาจารย์ประจำสำนักวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ได้กล่าวถึงการขับเคลื่อนนี้ว่า "ในตอนนั้นเมื่อคณะผู้วิจัยได้มาสรุปและแลกเปลี่ยนผลการวิจัยประมาณเดือนมิถุนายน 2558 กรณีศึกษาที่ยังอยู่ในขั้นเริ่มต้นของการสร้างกรรมมีส่วนร่วมคือตำบลป่าตึงซึ่งเป็นพื้นที่ให้บริการวิชาการเชิงบูรณาการของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง โดยในปี 2558 ทาง อบต.ป่าตึงเพิ่งมีการให้บริการจัดเก็บขยะไปกำจัดด้วยตัวเองเป็นครั้งแรก ดังนั้นจึงคิดโครงการขึ้นเพื่อกระตุ้นให้ครัวเรือนในตำบลป่าตึงทำเสวียนและคัดแยกเศษวัสดุในส่วนนี้ออกไป สุดท้ายภายในระยะเวลา 2 เดือนกว่าๆ มีชุมชนตอบรับเข้าร่วมถึง 105 หมู่บ้านในทั้ง 18 อำเภอของจังหวัดเชียงราย"

หมู่บ้านหนึ่งที่เข้าร่วมโครงการฯ อย่างแข็งขันคือ บ้านโพธาราม หมู่ 8 ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงประจำปี 2558 ดร.ปณต มโนมัยวิบูลย์ เล่าให้ฟังว่า "ตำบลสันทรายเดิมที่ได้รับการพัฒนาจากการปิดบ่อขยะของเอกชนในอำเภอแม่จันในปี 2555 ไม่มีที่ทิ้งขยะและทางเทศบาลตำบลสันทรายได้มาปรึกษากับทาง NREM และเห็นด้วยกับการจัดการขยะที่ต้นทาง โดยมีบ้านโพธารามนำร่องดำเนินการทั้งในส่วนของการนำวัสดุรีไซเคิลและการเลี้ยงไส้เดือนที่ทางมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงสนับสนุนพันธุ์ Tiger และ African Nightcrawler ให้จำนวน 2 กิโลกรัม ต่อมาเมื่อทีมเราส่งเสริมเรื่องการทำเสวียน พ่อหลวงศุภกิจ นวลพัส ผู้ใหญ่บ้านก็ให้ความสนใจและชักชวนประชาชนในหมู่บ้านหัววัดที่มีไม่กว้างเป็นไม่ว่า กระเบื้องเก่า ทราย ฯลฯ มาดัดแปลงทำเสวียน และเป็นหมู่บ้านแรกที่ทดลองนำแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.มิ่งสรรพ ชาวสอาด จาก PPSI ที่เสนอให้ทำเสวียนเป็นรูปทรงเหลี่ยมเพื่อให้สามารถถอดประกอบได้ ขนส่งได้ง่าย และสามารถปรับขยายหรือลดขนาดต้นไม้ออกไปปล่อยได้ โดยปัจจุบันเสวียนเหลี่ยมเป็นสินค้าที่ดัดแปลงหนึ่งของบ้านโพธารามขายอยู่ที่ด้านละ 50 บาทต่อแผ่น"

การส่งเสริมการจัดการขยะที่ต้นทางด้วยเสวียนเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงมาประยุกต์ใช้ในการให้บริการวิชาการตอบสนองความต้องการของชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยและสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับเสวียนและการจัดการสิ่งแวดล้อมติดต่อศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม green.mfu@mfu.ac.th

พรพิสุทธิ ฤศกร (อุ)/รายงาน